

PRITARTA

Kauno miesto savivaldybės tarybos

2015 m. birželio 30 d.

sprendimu Nr.T-381

PATVIRTINTA

Kauno Aleksoto lopšelio-darželio

direktoriaus

2015 m. rugpjūčio 28

įsakymu Nr. V-43

KAUNO ALEKSOTO LOPŠELIO-DARŽELIO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

BENDROSIOS NUOSTATOS

Kauno Aleksoto lopšelis-darželis

Teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga

Švietimo įstaigos grupė – neformaliojo švietimo mokykla

Švietimo įstaigos tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla

Grupių skaičius – 12

Ugdymo kalba – lietuvių

Adresas – Antanavos g. 17, 46274 Kaunas

Telefonai (8 37) 39 15 93, 39 77 12

Faksas (8 37) 391593

Elektroninis paštas darzelis@aleksotas.kaunas.lm.lt

Internetinė svetainė www.aleksotas.kaunas.lm.lt

Aleksoto lopšelyje-darželyje veikia 12 grupių: 2 ankstyvojo, 6 ikimokyklinio, 2 priešmokyklinio ugdymo, 2 taikančios netradicinį M. Montessori metodą. Grupės dirba 10,5 arba 12 val. per dieną. Ugdymo įstaigą gali lankyti 238 vaikai iš Kauno miesto. Lopšelis-darželis teikia ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paslaugas vaikams nuo 2 iki 7 metų bei pagalbą specialiujų poreikių vaikams.

Darbo laikas nuo 6.30 iki 18.30, nuo 7.30 iki 18.00 val.

Kauno Aleksoto lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programa parengta remiantis valstybiniais ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančiais dokumentais, norminiais teisės aktais, Aleksoto lopšelio-darželio nuostatais, pedagogų sukaupta ugdymo organizavimo patirtimi, atliepančia šiandienos ikimokyklinio ugdymo kaitą, pokyčius visuomenės gyvenime.

Vaikai ir jų poreikiai

Vaikystė vertinama kaip nepakartojama gyvenimo vertybė, kiekvienas vaikas unikalus su individualiais gebėjimais ir interesais. Dėmesys telkiamas į vaikų individualių gebėjimų ir galių puoselėjimą, rengimąsi gyventi visuomenėje, paremtoje moralės principais ir dorovinėmis normomis. Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos:

- ❖ saugumo,
- ❖ bendravimo,
- ❖ judėjimo,
- ❖ pažinimo,
- ❖ saviraiškos,
- ❖ meninių ir kt. poreikių tenkinimui.

Vaikų raiškai daile, muzika, judesiu paruoštos erdvės telkia vaikus kūrybiniam darbui, turtina vaiko pasaulio vaizdo suvokimą, leidžia laisvai skleisti vaiko idėjoms ir jų įgyvendinimo būdų pasirinkimui. Vaikai tenkina estetinius, muzikinius, saviraiškos poreikius. Susipažįsta su muzikiniu pasauliu, lavina savo gebėjimus, patiria teigiamas emocijas, įgyja muzikinės veiklos įgūdžius. Etnokultūrinė aplinka leidžia vaikams perimti tautos kultūros vertybes. Etnokultūrinės vertybės ugdomos renginių metu, organizuojant ugdymo procesą. Sukurta vaikų poreikius atitinkanti saugi estetiška, turtinga priemonėmis aplinka, kurioje mokomasi bendrauti tarpusavyje ir grupelėse, dalintis savo džiaugsmiais ir rūpesčiais. Lopšelyje-darželyje siekiama visuminio vaikų ugdymosi integruojant etnokultūrą, folklorą, dailę, muziką, taikant M. Montessori filosofiją, naudojant šio metodo adaptuotas ugdymo priemones, taip pat „Gera pradžia“ metodiką, orientuotą į vaiką ir šeimą.

Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje dirba kūrybingi, profesionalūs pedagogai, puikiai išmanantys ikimokyklinuko ugdymo(si) poreikius. Jiems talkina muzikos, dailės ugdytojai, neformaliojo ugdymo kūno kultūros mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai (logopedės, psichologė). Įstaigos pedagogai

yra įgiję įvairias kvalifikacines kategorijas: viena auklėtoja, viena mokytoja metodininkė, 8 vyresniosios auklėtojos, 8 auklėtojos metodininkės, viena auklėtoja ekspertė, dvi vyresniosios logopedės, viena psichologė, dvi vyresniosios kūno kultūros neformaliojo ugdymo mokytojos, dvi muzikos pedagogės, viena menų pedagogė. Trys pedagogės turi magistro laipsnį.

Bendruomenės poreikiai

Aleksoto lopšelio-darželio bendruomenė domisi, tyrinėja, puoselėja vietos kultūros tradicijas, palaiko ryšį tarp kartų. Tautosaką, papročius, tradicijas, šventes, istoriją įtraukia į ugdymą. Sparčiai kintančios ekonominės sąlygos ir technologija, nepastovūs socialiniai santykiai kelia ypatingus reikalavimus žmogui - iš jo reikalaujama daugiau savarankiškumo, iniciatyvumo, lankstumo ir kūrybinės saviraiškos. Ugdymo procesas tinkamiausias, kai grindžiamas vaiko patirtimi, vaizduote, kūryba, noru išreikšti save, tyrinėti, fantazuoti.

Naujojo požiūrio į asmenybę ištakas matome humanistinėje filosofijoje, pažymintioje vaiko saviraiškos galimybių svarbą ugdymo procese. Psichologai humanistai - K. Rodžersas (C. Rogers), A. Maslou (A. Maslow) gina vaiko unikalumą, poreikius, sėkmės garantijas, savigarbos puoselėjimą ir saugojimą. Vaiko pažinimo raidą bei intelektualius poreikius akcentuoja Ž. Piažė (J. Piaget) savo pedagogikoje.

Ugdymasis suprantamas kaip natūralus vertybių perėmimo, žinių, mokėjimų įgūdžių įgijimo būdas, vaikui aktyviai dalyvaujant veikloje, išgyvenant, patiriant, kuriant. Be to, šiandieninė ikimokyklinio ugdymo turinio ir metodų samprata pirmiausia grindžiama humanistinės-psychoanalitinės krypties atstovo E. Eriksono (E. Erikson) socialinio-emocinio vaiko vystymosi samprata. Pasak E. Eriksono, vaiko pasitikėjimą, autonomiškumą, iniciatyvumą ugdo pedagogo bendravimo būdas ir aplinka, kurioje vaikas jaučiasi saugus.

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Humaniškumo – ugdo būsimu tautos kultūros saugotoju, pripažįstant vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybę, gerbiant vaiką kaip asmenybę, garantuojant jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį.

Individualumo – skatina atsižvelgti į individualią vaiko patirtį, socialinę, kultūrinę aplinką, charakterį, temperamentą matyti vaiką tokį, koks jis yra, o ne tokį, kokį norėtume matyti, sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui lavėti pagal jo fizines ir dvasines išgales.

Demokratiškumo – ugdo kritiškai mąstančią, tolerantišką, iniciatyvią, mokačią bendrauti su kitais žmonėmis asmenybę.

Tęstinumo – sudaro sąlygas ugdytis pagal vaikų amžiaus raidą, pereinant iš darželio į mokyklą, sėkmingai įgyvendinant priešmokyklinio ugdymo programą.

Tautiškumo – ugdo dvasinius, psichofizinius poreikius ir gebėjimus paruoštoje artimoje vaikui aplinkoje, naudojant tautosaką bei kitus lietuvių liaudies menus, puoselėjant lietuvių tautos kultūrą. Sudaro palankias sąlygas susidaryti tautinės kultūros vientisą vaizdą, apimančią visas prieinamas kultūrinės sritis ir vertybes.

Lankstumo – skatina lanksčiai planuoti ugdymo procesą, jį koreguojant pagal aplinkybes.

Vientisumo – siekia ugdymo darnos ikimokyklinėje įstaigoje ir šeimoje. Derinami šeimos ir įstaigos interesai, rūpinamasi šeimos švietimu, kryptingu bendradarbiavimu.

TIKSLAS

Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

UŽDAVINIAI

Kurti saugią, nuolat kintančią ir turiningą vaiko ugdymo(si) aplinką, atitinkančią vaiko amžių, individualius poreikius bei gebėjimus.

Puoselėti vaiko intelektualines, emocijų, valios, fizines galias, skatinti jo iniciatyvumą, pasitikėjimą savimi, atsižvelgiant į jo individualius poreikius ir galimybes.

Siekti kiekvieno vaiko asmeninės pažangos ir tobulėjimo, sistemingai vertinant jo pasiekimus.

Tenkinti vaiko poreikius: žaisti, pažinti, tyrinėti, kurti, bendrauti, bendradarbiauti ir padėti suvokti savosios lyties tapatumą.

Bendrauti ir bendradarbiauti su šeima, palaikant pasitikėjimą, abipusį supratimą, pagarbą ir keitimąsi patirtimi, puoselėjant šeimos ir vaiko kultūrą.

Skatinti vaikus domėtis tautos paveldu: tautosaka, tautodaile, etnomuzika, etnografiniais papročiais ir tradicijomis.

UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Aleksoto lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programos turinys orientuotas į esminių vaiko gebėjimų, kuriuos jis turėtų įgyti iki šešerių metų, ugdymą(si), juos suskirstant į kompetencijas: socialinę, komunikavimo, sveikatos saugojimo, pažintinę, meninę.

Ugdymo turinys modeliuojamas pagal kompetencijas ir vaiko veiksenas. Programoje apibūdinamos tik svarbiausios galimos vaiko veiksenos, t. y., ką galėtų veikti vaikas, kad įgytų reikiamas kompetencijas. Programos įgyvendinimo sėkmę lems pedagogo gebėjimas pasirinkti tinkamus ugdymo metodus bei būdus, ugdymo turinį ir priemones, taikant šiuolaikines vaikų ugdymosi pasiekimų vertinimo metodikas.

Ikimokykliniame ugdyme pedagogas - vaiko pagalbininkas, patarėjas, partneris, skatinantis vaiko asmenybės augimą ir tobulėjimą, skleidimąsi, brandą, padedantis įgyti jam būtinų žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų.

Ikimokyklinio ugdymo programos turinys įprasmina atskiras metodikas bei būdus, laiduoja ugdymo proceso integraciją.

Ugdymo metodai parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius. Planuojant ugdomąją veiklą, pedagogai ir specialistai kūrybingai naudojami sukaupia metodine medžiaga ir įvairiomis priemonėmis.

Ugdymo metodai:

- ❖ Pagrindinis ugdymo metodas – žaidimas. Žaisdamas vaikas mokosi gyventi. Per žaidimus ugdomi visi vaikų gebėjimai, skatinamos vaikų pozityvios emocijos, formuojasi kalbiniai įgūdžiai.
- ❖ Kūrybinis metodas – sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas, efektyviau spręsti išskylančius sunkumus.
- ❖ Praktinis metodas – vaikų darbai, praktinė veikla, tyrinėjimai, stebėjimai, eksperimentavimai, ekskursijos.
- ❖ Žodinis metodas – pokalbis, pasakojimas, aptarimas, diskusija – suteikia galimybę perduoti ar gauti informaciją, natūraliai bendrauti.
- ❖ Vaizdinis metodas – demonstravimas, stebėjimas – nukreiptas į vaizdinį informavimą apie vaikus supančią aplinką, jos reiškinius.
- ❖ M. Montessori metodas, daug dėmesio skiriantis individualiai vaiko veiklai.

- ❖ Inovatyvių technologijų taikymas – kompiuteriniai lavinamieji žaidimai, fotografavimas, vaizdo medžiagos stebėjimas ir aptarimas.
- ❖ Projekto metodas - įgyvendinami įvairūs projektai grupėse, įstaigoje, už įstaigos ribų: pažintiniai, probleminiai, kūrybiniai.
- ❖ Organizuojant ugdymo procesą taikomi aktyvūs netradiciniai ugdymo(si) metodai – viktorinos, konkursai, įvairios šventės, kurios puoselėja šeimos ir tautines vertybes.

Siekdami efektyviau įgyvendinti ugdymo programos tikslą ir uždavinius, kuriame kuo įvairesnę aplinką vaikų ugdymui(si), stengdamiesi, kad kiekvienos grupės aplinka būtų unikali, estetiška, saugi, funkcionali, nuolatos atnaujinama ir turtinama, skatinanti vaikų norą tyrinėti, atrasti, išbandyti įvairias veiklos formas, pasitikėti savimi.

Ugdymo priemonės:

- ❖ tenkina vaiko poreikį žaisti, bendrauti, judėti;
- ❖ skatina norą puoselėti ir saugoti savo ir kitų sveikatą;
- ❖ skatina vaiko savarankiškumą, saviraišką, kūrybingumą, meninių gebėjimų ugdymą(si).

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Tikslas - ugdytis socialinius įgūdžius, bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais, įveikiant sunkumus.

Uždaviniai

- Padėti vaikui pasijusti grupės nariu, ugdant gebėjimą veikti bendradarbiaujant, taikiai sprendžiant ginčus, priimant bendrus susitarimus.
- Puoselėti vaiko savigarbą, pasitikėjimo savimi, savo gebėjimais jausmą.
- Skatinti domėtis savimi, savo bendraamžiais bei artimaisiais, suprantant kiekvieno išskirtinumą, ugdant norą padėti kitam.
- Supažindinti vaikus su pagrindinėmis jų teisėmis ir pareigomis.
- Mokyti vaikus numatyti poelgių pasekmes, skirti gėrį nuo blogio.
- Padėti vaikui ugdytis savarankiškumo, savikontrolės ir savitvarkos įgūdžius, ugdytis valią.
- Skatinti vaikų iniciatyvumą per sumanymų įgyvendinimą, savo jausmų reiškimą, nuomonių išsakymą.

Vaiko gebėjimai	Esminė nuostata	Vaiko veiksenos
Supranta savo tapatumą	Save vertina teigiamai.	Kalba pirmuoju asmeniu, vadina save vardu. Pasako, kad jis berniukas arba mergaitė.
		Atpažįsta save nuotraukoje, veidrodyje. Rodo pirštu, atpažįsta ir parodo šešias ir daugiau savo kūno dalių.
		Stebi savo kūną, apibūdina jo ypatybes. Atranda savo panašumus ir skirtumus su kitais vaikais.
		Pasakoja apie savo būdo bruožus, gabumus, pomėgius.
		Tyrinėja, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi: matuojasi savo ūgį, sveriasi, daro pėdų ir delnų atspaudus.
		Keičiasi mintimis, nuomone, informacija, diskutuoja įvairiais klausimais.
		Pokalbių metu sužino, kad žmonės būna įvairių tautybių, kalba kita kalba, laikosi kitokių tradicijų, mokosi būti jiems tolerantiški.
		Sužino, kaip atsiranda nauja gyvybė.
		Stengiasi suprasti, kad visi vaikai svarbūs ir turi lygias teises. Sužino, kad gali kreiptis pagalbos, kai pažeidžiamos jo teisės.
Pasitiki savimi, suvokia savo išskirtinumą		Parodo savojo „aš“ stiprumą, kai susilaiko neverkęs po griuvimo, kai sako „ne“ į suaugusiojo prašymą arba draudimą.
		Mokosi suvokti savo unikalumą ir priklausymą grupei.
		Kviečia draugus žaisti, derina sumanymus, veiksmus, keičiasi informacija.
		Aktyviai demonstruoja savo gebėjimus įvairių veiklų metu.
		Mokosi pasakyti komplimentus sau ir kitiems. Įvairių veiklų metu tampa organizatoriumi, autoriumi ir pan.
Geba išsakyti ir kitaip išreikšti savo jausmus, nuomonę, sumanymus.	Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	Pažįsta ir pavadina kai kuriuos savo jausmus, išreiškia juos bendraudamas su aplinkiniais.
		Įvairių veiklų metu bei žaisdamas jausmus išreiškia verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis: gestais, simboliškai, mimika ir pan.
		Vaikas tyrinėja savo kūną, jausmus, mintis, kalbą.
		Aktyviai plėtoja savo ar suaugusiųjų pasiūlytas idėjas, atskleisdamas savo jausmus, norus, polinkius.
		Žaidžia žaidimus, mokančius valdyti emocijas.
		Savo emocijas ir jausmus perteikia įvairiomis dailės priemonėmis.
		Vaikas stebi kitų žmonių nuotaiką, elgseną, analizuoja, aptaria.
		Atlieka įvairius draminius vaidmenis, atkreipdami dėmesį į kalbą, mimiką, gestus.
Atpažįsta ir įvardija kitų emocijas ir jausmus, tinkamai reaguoja		Stengiasi suprasti kitų jausmus ir jų neužgauti.
		Mokosi parodyti dėmesį artimiems žmonėms įvairių progų metu.
		Sužino, kad yra našlaičių, gyvenančių globos namuose, užjaučia juos. Klausydami skaitomų literatūros kūrinių mokosi užjaušti vienišą ir atstumtą, jam padėti.
Gerbia vaikus	Nusiteikęs	Tyrinėja, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi.

ir suaugusiuosius. Derina su kitais savo norus ir veiksmus	sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Vaikas tariasi dėl taisyklių ir stengiasi jų laikytis. Jei reikia, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
		Padedant suaugusiajam mokosi rasti išeitį iš sudėtingos padėties, tobulina partneriškumo ir bendradarbiavimo gebėjimus.
		Drauge su kitais kuria meninius projektus, bendrus darbelius.
		Žaidimų metu modeliuoja situacijas iš gyvenimo, literatūros kūrinių, sugalvoja daug tinkamų išeičių.
		Mokosi suvokti, kas yra draugystė ir draugai.
		Stengiasi suprasti, kas yra paslaptys ir kodėl jas reikia saugoti.
Geba numatyti poelgių pasekmes sau ir kitiems		Mokosi kontroliuoti savo elgesį: kalba švelniai, vengia šiurkštumo, irzlumo.
		Mokosi suvokti ir atpažinti rizikingas situacijas, pavojingas vietas, nesaugų savo elgesį ir blogus kitų ketinimus.
		Įsimeina savo grupės, lopšelio-darželio taisykles.
		Stebėdami aplinką, klausydami skaitomų grožinės literatūros kūrinių mokosi suprasti neigiamas blogo elgesio pasekmes.
		Stengiasi sutvarkyti žaislus, padėti daiktus į vietas, kad kiti galėtų jais naudotis. Turi informacijos, kaip galima susitvarkyti.
		Sužino į kokius žmones ar tarnybas gali kreiptis į bėdą pakliuvęs vaikas.
Savarankiškai ir atsakingai atlieka jam patikėtas užduotis		Gali pasirinkti vieną iš dviejų žaislų ar daiktų.
		Siekia būti savarankiškas ir nepriklausomas: sprendžia, sumano, vykdo.
		Suaugusiojo sudarytose situacijose bando pasijusti grupės nariu, atsakingu už bendros veiklos sėkmę
		Priima sprendimus dėl veiklos, patiria, išbando.
		Eksperimentuoja, išmėgina naujus būdus ir technologijas.
		Mokosi prisiimti atsakomybę už savo kasdienį elgesį.
Budi grupėje pagal sudarytą kalendorių.		
Pasitiki jį supančiais suaugusiais	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Mėgdžioja suaugusiojo veiksmus, kalbą, poelgius, emocijų raiškos būdus.
		Socialines normas, elgesio modelius, tradicijas perima aktyviai veikdamas.
		Palaiiko kontaktą su suaugusiuoju, kartu piešia, žaidžia, keičiasi informacija, prašo pagalbos.
		Pokalbių metu sužino, kaip bendruomenėje žmonės susiję vieni su kitais.
		Žaidžia siužetinius žaidimus, vaizduoja suaugusiuosius.
		Kartu su suaugusiuoju keliauja į istorines vietas, kultūrinius renginius.
Dalyvauja šeimos bei draugų šventėse.		
Geba bendrauti su nepažįstamais žmonėmis		Bendraudamas kalba mandagiai.
		Pratinasi būti mandagus – pasisveikinti, atsisveikinti, paprašyti, padėkoti.
		Žino ir vartoja sąvoką „kaimynai“, bando vertinti, kokie kaimynai

		„geri”, o kokie „blogi”.
		Klausydamas skaitomų kūrinių analizuoja tinkamo ir netinkamo bendravimo situacijas.
		Vyksta į teatrą, koncertą, muziejų, parką. Įgyja bendravimo viešose vietose įgūdžių.
		Mokosi saugiai elgtis su svetimais ar mažai pažįstamais žmonėmis.
Laisvai jaučiasi naujoje aplinkoje, susiranda draugų, žaidimų	Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Jaučia vis didesnę malonumą žaisdamas su bendraamžiais.
		Domisi naujais žaislais, priemonėmis, juos tyrinėja.
		Su suaugusiojo pagalba mokosi susipažinti su naujais vaikais: prisistatyti, aptarti pomėgius, susitarti dėl bendros veiklos.
		Dalyvauja ryto rato užsiėmimuose, prisistato, pasidžiaugia vienas kitu.
		Domisi draugų pomėgiais, analizuoja jų būdo bruožus, apibūdina savo santykius su jais. Mokosi tolerancijos ir pagarbos ne tokiems kaip jis.
		Vaikas pastebi kitų kvietimą bendrauti: šypsena, žvilgsnį, gestą ir pats rodo iniciatyvą: palaiko sumanymą, siūlo idėjų.
		Ugdosi nuostatą susidraugauti su kitu, palaikyti draugystę.
Žino pagrindines bendravimo taisykles		Laikosi taisyklių, susitarimų.
		Bendraudami kalba mandagiai.
		Mokosi dalintis žaislais ir ugdymo priemonėmis su kitais vaikais.
		Žaidžia siužetinius žaidimus pritaikydami bendravimo modelius.
Geba išspręsti nesudėtingus konfliktus		Mokosi numatyti elgesio pasekmes.
		Pastebi ir vertina tinkamo elgesio apraiškas.
		Bando valdyti savo norus ir elgesį.
		Skiria, kada vaikas blogai elgiasi tyčia, kada – ne.
		Su suaugusiojo pagalba mokosi surasti tinkamą situacijos sprendimą.
		Padedant suaugusiajam mokosi įvertinti kito vaiko savijautą, užjausti, padėti.
		Mokosi susivaldyti ir nepakenkti sau ir kitiems patekus į keblią ar konfliktinę situaciją.
	Išsiaiškina, į ką gali kreiptis pagalbos.	

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Tikslas - įvairiais pojūčiais tyrinėti ir atrasti pasaulį, dalyvaujant kuo įvairesnėje veikloje.

Uždaviniai

- Skatinti natūralų vaikų domėjimąsi aplinka, žmonėmis ir jų veikla, gyvą gamta bei negyvosios gamtos daiktais ir reiškiniais.
- Praktikuoti įvairius savęs ir pasaulio pažinimo būdus: stebėjimą, klausinėjimą, eksperimentavimą, modeliavimą, prognozavimą.
- Lavinti pojūčius: klausos, regos, uoslės, skonio, lytėjimo, dalyvaujant kuo įvairesnėje veikloje.
- Plėsti vaiko žodyną, įvardijant, apibūdinant įvairius daiktus, gamtos bei socialinius reiškinius.
- Sudaryti sąlygas simbolinio, loginio, kritinio-probleminio, kūrybinio mąstymo pradmenų formavimuisi.

Vaiko gebėjimai	Esminė nuostata	Vaiko veiksenos
Turi žinių apie savo šeimą, bendruomenę	Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	<p>Žino savo ir artimųjų vardus, giminystės ryšį, pažįsta juos nuotraukose.</p> <p>Piešia ir apibūdina savo šeimos narius, žino jų profesijas, pomėgius. Piešia šeimos „medį“.</p> <p>Suvokia šeimos svarbą, ugdo pasididžiavimą savo šeima, supranta šeimos rūpesčius ir džiaugsmus.</p> <p>Dalyvauja bendruose vaikų ir tėvų projektuose, supranta, kad šeimoje būtina vienas kitam padėti.</p> <p>Įsimeną savo adresą, telefoną, mamos, tėčio ir kitų šeimos narių vardus, darbo vietas.</p> <p>Žiūrinėja šeimos nuotraukų albumus, komentuoja.</p>
Pažįsta jį supančią gamtą		<p>Pažįsta aplinkos daiktus ir artimiausius gamtos objektus, žino jų pavadinimus.</p> <p>Stebi gamtoje vykstančius pokyčius visais metų laikais, išpūdžius perteikia kasdienėje veikloje.</p> <p>Pasivaikščiojimų metu klauso paukščių balsų, bando juos atpažinti.</p> <p>Uodžia įvairius augalus, skanauja vaisius, bando atrasti kvapo ir skonio panašumus ir skirtumus.</p> <p>Bendrauja, žaidžia, dalijasi išpūdžiais išvykų į gamtą metu.</p> <p>Ekperimentuoja, stebi tyrinėja ir atranda gyvosios ir negyvosios gamtos ypatybes.</p>
Suvokia savo priklausomybę tautai, valstybei		<p>Įvairių veiklų metu suaugusiųjų padedamas vaikas susipažįsta su tautos istorija, sužino, kas yra valstybės prezidentas.</p> <p>Suvokia, kad Lietuvoje gyvena lietuviai.</p> <p>Aktyviai veikdamas išsiaiškina valstybės simboliką ir jos reikšmę.</p> <p>Klausosi skaitomų grožinės literatūros kūrinių, legendų ir padavimų apie svarbiausius Lietuvos istorinius įvykius, vietas ir pan.</p> <p>Edukacinių žaidimų metu neakivaizdžiai keliauja į žymiausiomis gimtojo miesto, rajono, Lietuvos vietomis.</p> <p>Vartydami knygeles ir klausydami pasakojimų sužino apie svarbiausius Lietuvos gamtos turtus.</p> <p>Išsiaiškina, kas tai yra gimtinė.</p> <p>Bendraudami sužino, kad Lietuvoje gyvena ir kitų tautybių žmonės.</p> <p>Susipažįsta su gimtojo miesto Kauno istorija.</p> <p>Klausydami pasakojimų, vartydami knygeles vaikai sužino, kad pasaulyje gyvena įvairių rasių, tautybių žmonės, kad jie turi savo valstybes, tradicijas ir kalbą.</p>
Supranta kiekybinį žymėjimą skaičiumi	Nusiteikęs pasaulio pažinimui naudoti skaičius ir skaičiavimus.	<p>Įgyja intuityvų supratimą apie kiekį, vartoja sąvokas vienas, daug, mažai.</p> <p>Mokosi suprasti apie grupių lygybę ir nelygybę: nuosekliai uždėda vieną daiktą ant kito, pridėda vieną prie kito.</p> <p>Patys bando sudaryti grupių lygybę ar nelygybę pridėdant ar atimant vieną daiktą. Vartoja sąvokas tiek pat, po lygiai, daugiau, mažiau.</p> <p>Skaičiuoja daiktus nuo 1 iki 10, sąmoningai sudaro skaičių eilę, įsimeną skaičių seką, supranta 0 sąvoką.</p> <p>Suvokia kiekvieno skaičiaus sandarą iš vienetų: 5 – tai 1,1,1,1,1, ar</p>

		<p>mažesnių skaičių: 5 – tai 2+3.</p> <p>Mokosi dalinti į 2 – 3 - 4 lygias dalis, vartoja sąvokas pusė, trečdalis, ketvirtadalis.</p> <p>Atlieka monetų keitimo operacijas iki 10 centų vertės.</p> <p>Mokosi skaičiuoti vartodami kelintinius skaitvardžius.</p>
Pažįsta skaitmenis nuo 0 iki 9		<p>Bando suvokti, kuo skiriasi raidės ir skaitmenys, kuo panašūs.</p> <p>Dailės užsiėmimų metu dekoruoja auklėtojos užrašytus skaitmenis; patys bando juos pavaizduoti panaudodami įvairias medžiagas: plastiliną, tešlą, popierių ir pan.</p> <p>Žaisdami didaktinius žaidimus mokosi pažymėti skaičių atitinkamu skaitmeniu.</p> <p>Pasivaikščiojimų metu pastebi skaitmenis aplinkoje: namų, autobusų numeriai, kainos, darbo valandos ir pan.</p> <p>Moka parašyti skaitmenis nuo 0 iki 10.</p>
Geba apibūdinti daiktus pagal dydį	Nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšius ir santykius.	<p>Atrenka daiktus pagal dydį (didelis – mažas), lygina dydžius uždedant daiktus vienas ant kito ar įdedant vienas į kitą, rūšiuoja didelius ir mažus daiktus.</p> <p>Veikia su daiktais, vertina jų dydį, pagal dydį rūšiuoja daiktus.</p> <p>Lygina skirtingus ir vienodus daiktus: pagal ilgį, aukštį, plotį, storį uždedant vieną ant kito, pridėdamas vieną prie kito.</p> <p>Kalbėdamas, veikdamas su daiktais vartoja dydį apibūdinančias sąvokas: ilgas, trumpas, didelis, mažas, toks pat, kitoks ir pan.</p> <p>Bando suvokti ilgio pastovumą: virvutės ilgis nesikeičia užmezgus magą, sulenkus per pusę, suraičius, vamzdelio ilgis nesikeičia sulenkus jį ir pan.</p> <p>Bando suvokti tūrio pastovumą: manipuliuoja vandeniu, smėliu ir kt., keičiant indų formą.</p>
Geba atpažinti ir pavadinti formas		<p>Lygina geometrines formas, skirsto jas į apvalias ir kamputas. Taiko geometrines formas į atitinkamas kiaurymes, pastebi skirtumą.</p> <p>Veikdamas su daiktais, regėjimo ir lytėjimo pojūčiais mokosi skirti geometrines formas ir įsimena jų pavadinimus.</p> <p>Žaisdamas naudoja įvairios formos figūras, statybines detales.</p> <p>Naudoja žinomas formas piešiant, tapant, aplikuoju, dėlioju įvairius raštus, vaizduojant daiktus.</p> <p>Atpažįsta įvairias formas gamtoje, žaidžia vaizduotės žaidimus „Panašu į...“.</p> <p>Žaisdamas didaktinius žaidimus grupuoja figūras pagal formą, spalvas, dydį; dėlioja figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka.</p> <p>Atranda daiktų pėdsakų žymes; ratų, pėdų, letenų, geometrinių figūrų pėdsakus smėlyje, sniege.</p>
Skiria pagrindines spalvas ir atspalvius		<p>Žino pagrindines spalvas. Atrenka vienos spalvos kubelius.</p> <p>Eksperimentuoja su dažais, išgauna įvairiausių atspalvius, bando juos pavadinti, ieško aplinkoje tokios spalvos daiktų.</p> <p>Pasivaikščiojimų metu stebi gamtos spalvas įvairiais metų laikais, jas pavadina.</p> <p>Stebi tautodailės kūrinius, atkreipia dėmesį į spalvų derinius.</p> <p>Stebėdami vandens purslus, muilo burbulus, vaivorykštę, susipažįsta su</p>

		spektro spalvomis, išsiaiškina, kokios jos.
Gerai orientuojasi erdvėje		<p>Orientuojasi erdvėje, supranta sąvokas „ant“, „po“, „aukštai“, „žemai“.</p> <p>Skiria kairę ir dešinę kūno puses, kūno priekį, užpakalį, dešinę, kairę ranką, koją.</p> <p>Nustato, parodo ir pavadina kryptis, orientuodamiesi į savo kūno padėtį: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn, aukštyn, žemyn.</p> <p>Mokosi nustatyti daiktų padėtį vienas kito atžvilgiu: šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje, aplink, po ir pan.</p> <p>Išmoksta orientuotis stalo, popieriaus paviršiuje: piešia lapo viršuje, apačioje, dešinėje ir pan.</p> <p>Piešia smulkius ornamentus, rašmenis iš kairės į dešinę, pirštu seka skaitomą tekstą.</p>
Tyrinėdamas atranda daiktų bei reiškinių įvairovę	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	<p>Natūraliai susidariusiose ir suaugusiojo parengtose situacijose lavina uoslės ir skonio suvokimą. Supranta sąvokas saldus – sūrus, kvėpia – smirdi.</p> <p>Apibendrina daiktus pagal jų funkcinę reikšmę (puodelis – gerti, kėdė – sėsti ir t.t.).</p> <p>Stebi savo aplinkoje įvairius daiktus, jais naudojami, tyrinėja.</p> <p>Vaikas eksperimentuoja savo pojūčiais, tyrinėja aplinką: įsiklauso, išžiūri, uodžia, liečia, ragauja, stebi atsiradimą, pokyčius.</p> <p>Ilgesnį laiką kryptingai stebi įdomesnius reiškinius, pavadina, apibūdina, skaičiuoja, matuoja, gretina, lygina, grupuoja.</p> <p>Tyrinėja paviršiaus savybes: šaltas, šiltas, švelnus, šiurkštus, guoblėtas, apskritas, kamputas, spalvotas ir t.t.</p> <p>Susipažįsta su kai kuriais senoviniais daiktais, įnagiais, sužino apie jų panaudojimą.</p> <p>Tyrinėja daiktui ar daiktų grupei būdingus požymius ir juos įvardija.</p> <p>Skirsto daiktus pagal paskirtį: vartojamas maistui, skirtas darbui ir pan.</p> <p>Sudaro daiktų grupes pagal pasirinktą ar nurodytą požymį.</p> <p>Tyrinėja pojūčiais ir atpažįsta medžiagą iš kurios pagamintas daiktas: medinis, keraminis, odinis, lininis, plastmasinis, geležinis ir t.t.</p> <p>Sužino priešybių ryšius: šilta – šalta, daug – mažai, diena – naktis ir t.t.</p> <p>Mokosi skirti visumos ir dalies santykius: žmogus ir jo veidas, juostos raštas ir jo elementai ir pan.</p> <p>Bando perprasti nuoseklumo ryšius: paros dalių kaita, buitės darbų ritualai, kalendorinių švenčių pasikartojimas, augalo, gyvūno, žmogaus augimo (vystymosi) stadijų kaita.</p> <p>Pratinasi „užrašyti“ stebėjimo, tyrinėjimo rezultatus simboliais, paveikslėliais; sudaro planą, žemėlapi, „rašo“ savo gyvenimo istoriją.</p>
Geba naudotis įrankiais bei priemonėmis		<p>Bando eksperimentuoti: pila vandenį ant smėlio, stebi kaip jis susigeria; žiemą atsineša į grupę sniego ar ledo ir stebi kaip jis tirpsta.</p> <p>Veiklai panaudoti įvairius įrankius bei priemones: žirkles, klijus, atsuktuvą, plaktuką, liniuotę ir kt.</p> <p>Išbandyti techninius pasaulio pažinimo būdus – ką nors sujungti (suklijuoti, sunerti, supinti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti), matuoti.</p>

		<p>Ekperimentuoja su mažiau įprastais daiktais, padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius: veidrodžiu, padidinamuoju stiklu ir pan.</p> <p>Atlieka problemines užduotis, tyrinėja techninius atradimus: prietaisų galimybes, energiją, žaidžia kompiuteriais, klausosi muzikos.</p>
Vaiko gebėjimai	Esminė nuostata	Vaiko veiksenos
Geba ieškoti naujos informacijos	Domisi tuo, kas nauja, palankiai nusiteikęs naujoms veikloms.	<p>Atrenka daiktus, žaislus, paveikslėlius pagal du nurodytus kriterijus. Grupuoja vienos rūšies daiktus.</p> <p>Varto knygeles, enciklopedijas, žiūri nuotraukas, paveikslus. Padedant suaugusiajam tyrinėja žemėlapius.</p> <p>Klausosi skaitomų informacinių tekstų.</p> <p>Klausinėja suaugusiųjų ir bendraamžių, ieško atsakymų į rūpimus klausimus.</p> <p>Sudarinėja gamtos objektų ir reiškinių stebėjimo kalendorius, aptaria rezultatus, formuluoja išvadas.</p>

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Tikslas – palaikyti ir skatinti vaiko norą bendrauti, ugdant pasakojimo, rišlios kalbos gebėjimus, aktyvinant ir turtinant žodyną, domintis sakytine ir rašytine kalba puoselėjant saviraišką per tautosaką.

Uždaviniai

- Ugdyti vaikų sakytinę kalbą, skatinant bendrauti laikantis kultūros taisyklių ir dorovinių elgesio normų.
- Skatinti vaiko domėjimąsi rašytiniais šaltiniais ir juose sutinkamais grafiniais simboliais, norą imituoti raštą.
- Ugdyti vaiko gebėjimus reikšti mintis, jausmus, nuotaikas, pasakoti įspūdžius, reikšti savo nuomonę.
- Mokyti vaiką išklausti ir išgirsti kalbėtojo perteikiamą informaciją, ugdyti dėmesingumą, kantrybę, laikytis kalbinio bendravimo etikos.
- Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių aplinkos garsų, sakytinių pasakojimų, tautosakos, skaitomų pažintinės ir grožinės literatūros kūrinių, aktyvinant ir turtinant vaikų žodyną.
- Skatinti bendravimui naudotis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis.

Vaiko gebėjimai	Esminė nuostata	Vaiko veiksenos
Gerai skiria garsus pagal klausą	Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi trumpų pasakų ir pasakojimų.
		Klausosi smulkiosios tautosakos įrašų, paukščių balsų pamėgdžiojimų, gamtos garsų, stengiasi juos išgirsti ir atpažinti gamtoje, pratinasi juos pakartoti.
		Įsiklauso į įvairius garsus mus supančioje aplinkoje, lygina juos.

		<p>Klausosi savo ir kitų vaikų bei suaugusiųjų kalbos įrašų, juos analizuoja</p> <p>Mokosi skirti garsus pagal artikuliaciją ir skambesį.</p> <p>Belsdami, plodami pakartoja nesudėtingas ritmines struktūras, išbeldžia skiemenų skaičių.</p> <p>Mokosi rasti nurodytą garsą tarp kitų, skiemenyje, žodyje ir pan.</p> <p>Klausydamasis pratinasi išgirsti ir suvokti kalbos prasmę, turinį, intonacijas.</p>
Geba jausti kalbos grožį ir vaizdingumą		<p>Seka skaitomos ar sekamos pasakėlės veikėjų veiksmų nuoseklumą, imituoja jų veiksmus.</p> <p>Susipažįsta su įvairiomis kalbomis: žmonių, paukščių, žvėrelių, spalvų, garsų, linijų, judesių, mimikos.</p> <p>Dalyvaudamas įvairiose veiklose įgyja vis naujų sąvokų ir taisyklingai jas vartoja.</p> <p>Vaikas klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės literatūros kūrinėlių, grupės draugų, įrašų, radijo ir TV laidų.</p> <p>Išvykų metu stengiasi pajusti gamtos kalbą, susijusią su metų laikų požymių kaita: čiurlena upelis, tirpsta varvekliai, čiulba paukščiai, kaukia vėjas, ošia miškas ir t.t.</p> <p>Įsiklauso, kaip apie tą patį reiškinį rašo skirtingi autoriai, kokias skirtingas kalbos vaizdumo priemones panaudoja.</p> <p>Skaitant grožinę literatūrą įsimena vaizdingus posakius ir stengiasi taikliai juos pavartoti kasdieniame gyvenime.</p> <p>Švenčių ir popiečių metu susipažįsta su įvairiomis lietuvių kalbos tarmėmis, pratinasi jas atpažinti.</p>
Kalba taisyklingai, prasmingai, raiškiai.		<p>Derina žodžius. Kalba trijų žodžių sakiniais.</p> <p>Kalbasi su grupės draugais, pedagogais, pasakoja patirtus įspūdžius, kuria išgalvotas istorijas.</p> <p>Deklamuoja, vaidina, mėgdžioja, seka girdėtas pasakas, kuria skaičiuotes, garsų pamėgdžiojimus ir kt..</p> <p>Mokosi apibūdinti įvairius aplinkos objektus, gamtos reiškinius, žmones.</p> <p>Atlieka užduotis, koreguojančias kalbos sutrikimus.</p> <p>Atlikdamas specialius pratimus lavina artikuliacijos aparatą.</p> <p>Mokosi diferencijuoti žodžius, besiskiriančius viena fonema.</p> <p>Padedami suaugusiojo mokosi tiksliai formuluoti sakinius.</p> <p>Žaidžia vaidmeninius žaidimus, pritaikydami kalbą pasirinktam vaidmeniui.</p>
Žodynas gausus, išlavėjęs		<p>Apibūdina jam žinomas daiktus, žaislus su kuriais žaidžia, drabužius, gyvūnus, maistą, veiksmus, parodo juos paveikslėlyje.</p> <p>Išmoksta daiktų ir reiškinų pavadinimus, įvardija veiksmą, sužino atskirų požymių pavadinimus.</p> <p>Komentuoja, kaip supranta nežinomas žodžius, informacijos ieško klausinėdamas draugų, suaugusiųjų.</p> <p>Per užsiėmimus mokosi panašios ir priešingos prasmės žodžių.</p> <p>Aiškinasi žodžių prasmę, reikšmę, vartojimą, kuria naujus žodžius,</p>

		ieško panašiai skambančių, besirimuojančių žodžių.
Atsako į klausimus, rišliai pasakoja		Žaisdami komentuoja ką daro, įvardija, apibūdina. Komentuoja ką darys, stabdo, liepia ir pan.
		Žaisdamas nusako savo veiksmus, derina žaidimo siužetą su draugais.
		Pasakodamas sieja sakinius, pasirenka įprastas siejimo priemones: jungtuką „ir“, įvardžius „jie“, „ji“ ir t.t.
		Pasakoja pagal paveikslėlių serijas, savo piešinius, knygų iliustracijas.
		Pasakoja patirtus įspūdžius.
		Žaisdami žaidimus, patys kuria situacijas, pasakoja, kas ir kaip turi vykti.
		Pasakoja apie savo mėgstamus kūrinius, žurnaliukus, TV laidas, herojus, bando argumentuoti savo pasirinkimą.
		Kuria numatomos veiklos planą: garsiai sako, ką mano daryti, kokiu nuoseklumu, kokias priemones pasirinks.
		Pokalbių metu kalbama apie tai, ką vaikas norėtų patirti, apie ką svajoja.
		Mokosi atsakyti į klausimus žodžių junginiu, trumpu sakiniu.
Geba bendrauti ir išreikšti save kalbos pagalba		Vartoja daiktavardžius, būdvardžius, skaitvardžius, įvardžius, jaustukus, išiktukus, funkcinius žodelius: <i>ant, į, šalia, po, pas, prie, iš, su</i> .
		Žaisdamas vartoja veiksmažodžius, daiktavardžius, įvardžius, būdvardžius,rieveksmius, jaustukus, žodžio formas, derina galūnes.
		Domisi suaugusiųjų darbais, elgesiu, šneka.
		Dalyvauja organizuojant įvairias pramogas, pasilinksminimus.
		Planuoja ir atlieka bendrus kūrybinius darbelius.
		Klausydami pasakų išsiaiškina retai vartojamų žodžių prasmę.
		Kuria savas pasakas, stengiasi vartoti retesnius žodžius.
		Pagal girdėtas pasakas kuria savo, keičia pabaigą, įvykių seką, veikėjus.
		Žaidžia žodžių žaidimus: įvairiai juos intonuoja, įsiklauso į skambėjimą, kuria naujus žodžius vadovaudamiesi jau atrastu kalbos jausmu.
Kuria skaičiuotes, ketureilius, garsų pamėgdžiojimus, erzinimus.		
Laikosi kalbos kultūros principų		Tinkamai išreiškia savo norus ir pageidavimus.
		Kalba ramiau tonu, aiškiai, mandagiai.
		Mokosi užkalbinti, paprašyti, kitą žmogų, pasakyti kitaip, jei jo nesuprato.
		Bando diskutuoti įvairiais klausimais, siekia įsitvirtinti kaip žinovas.
		Mokosi išklaudyti pašnekovą, išreikšti savo nuomonę jos neprimetant kitiems.
Domisi skaitymu	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu	Vaizduoja, kad skaito, siužetą atpasakodami pagal iliustracijas.
		Žiūrinėja knygas ir periodinius leidinius, kartu su pedagogu skaito grožinės ir pažintinės literatūros knygas.
		Suvokia, kad knygas reikia saugoti, taisyti suplyšusias.
		Domisi abėcėlės raidėmis, tekste suranda žodžius, prasidedančius ta

	tekstu	pačia raide. Tardamas garsą suranda jį atitinkančią raidę tekste. Pažįsta keliolika abėcėlės raidžių, . Pasivaikščiojimų metu bando perskaityti gatvių, parduotuvių, kavinių pavadinimus.
Domisi rašymu		Įvairiais pieštukais, flomasteriais, rašikliais keverzoja, imituoja rašymą. Piešia ornamentus, rašo molyje, smėlyje, lentoje ir k.t. Lavina smulkiosios motorikos raumenis rašydamas molyje, smėlyje su pagaliukais, akmenukais, ir kita gamtine medžiaga. Kuria knygeles, sveikinimo atvirukus, kvietimus, žemėlapius, grupės taisykles ir t.t. Kuria lankstinukus, skelbimus, kvietimus, atvirukus piešdami, tapydami, aplikuodami. Piešia smulkius ornamentus, rašmenis iš kairės į dešinę, pirštu seka skaitomą tekstą. Iliustruoja savo sugalvotus pasakojimus, pagamintas knygeles, rengia parodėles. Sugalvoja savo knygelėms pavadinimus. Pasižymi savo daiktus kortele su užrašytu vaiko vardu. Mokosi parašyti savo vardą ant darbelio ar piešinio. Dėlioja įvairias dėliones su raidėmis. Piešia smulkius ornamentus, atlieka užduotėles pratybų sąsiuvinukuose. Piešia ir dekoruoja raides popieriaus lape. Piešdamas, kopijuodamas, bandydamas rašyti mokosi taisyklingai laikyti pieštuką. Kopijuoja raides, aktualius žodžius. Spausdintinėmis raidėmis parašo savo vardą. Kompiuteriu parašo keletą raidžių ar žodžių, juos perskaito.

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Tikslas - ugdyti sveikatos ir sveikos gyvensenos sampratą, psichikos, socialinę, fizinę sveikatą, siekiant geros savijautos, fizinio, emocinio, kūrybinio aktyvumo, patiriant judėjimo džiaugsmą.

Uždaviniai

- Formuoti sveikos gyvensenos nuostatas.
- Puoselėti psichinę vaiko sveikatą, kuriant saugią emocinę aplinką, palaikant ir gerinant vaiko savijautą.
- Puoselėti socialinę sveikatą, modeliuojant, aptariant įvairias situacijas, panaudojant didaktines priemones.
- Formuoti pozityvų vaikų požiūrį į aplinkinius ir pasaulį.
- Sudaryti sąlygas tenkinti prigimtinį vaikų judėjimo poreikį, patirti judėjimo džiaugsmą, stiprinant fizinę sveikatą, ugdant valią, ištvermę.

Vaiko gebėjimai	Esminė nuostata	Vaiko veiksenos
		<p>Pratinasi eiti įveikdamas kliūtis: perlpti per lazda, eiti lenta, suoliuku, lipti į kalniuką, leistis nuo jo. Šokinėja vietoje abiem kojom. Peršoka per 15 cm horizontalią kliūtį. Lipa laiptais laikydamasis turėklų, o vėliau ir nesilaikydamas.</p> <p>Išbando įvairius judėjimo būdus: eina pirmyn, į šalį, pristatomu žingsniu, kryžminiu žingsniu, aukštai keliant kelius, mojančias kojas atgal, pritūpus, atbulomis.</p> <p>Šliaužia, ropoja grindimis, nuožulniai ir lygiagrečiai pakeltomis plokštumomis, lenda pro įvairaus dydžio ir formos kliūtis.</p> <p>Lipa gimnastikos sienele, perlipa ant įvairių minkštų statinių.</p> <p>Atlieka įvairius šuoliukus abiem kojom, peršoka nuo vieno daikto ant kito, peršoka nedideles kliūtis, šoka į aukštį, į tolį.</p> <p>Žaidžia judriuosius žaidimus greičiui, jėgai, vikrumui, koordinacijai, statikai, smulkiajai motorikai, bendravimui lavinti, siužetinius žaidimus.</p> <p>Juda sveikatingumo ratu darželio kieme.</p> <p>Atlieka jėgos, greitumo, vikrumo, lankstumo, koordinacijos lavinimo judesius su papildomu inventoriumi.</p> <p>Dalyvauja projektuose ir akcijose sveikatos ir judėjimo temomis.</p> <p>Susikibę rankomis juda rateliu, įsikibę vienas kito juda vorele, sustoję atlieka judesius.</p> <p>Įsisavina, supranta taisyklingos laikysenos reikalavimus, laikosi jų visos dienos eigoje.</p> <p>Atlieka nugaros, pilvo, krūtinės, pečių juostos raumenų harmoningą stiprinimą sudarydami raumenų „korsetą“, taiso pedagogo nurodytas klaidas, stengiasi judesius atlikti tiksliai ir teisingai.</p> <p>Atlieka statinius ir dinامينius pėdų ir blauzdų stiprinimo pratimus, įveikiant savo kūno svorį.</p> <p>Korekcinius pratimus atlieka žaisdami judriuosius, siužetinius žaidimus, namuose, kasdienėje veikloje.</p> <p>Avi tinkamą avalynę.</p>
Geba orientuotis erdvėje		<p>Paima žaislus ir su suaugusiojo pagalba padeda juos į vietą.</p> <p>Žino, kas tai yra žemėlapis, supranta žemėlapio spalvas, pagrindinius ženklus.</p> <p>Mokosi taisyklingai laikyti žemėlapi, kad tai, kas yra prieš juos vietovėje, būtų prieš juos ir žemėlapyje.</p> <p>Keičiant ėjimo ar bėgimo kryptį, keičia ir žemėlapio padėtį.</p> <p>Atlieka teorines orientavimosi užduotis, skirtas ženklų, spalvų pažinimui tobulinti, atminčiai lavinti, suvokimo greičiui skatinti.</p> <p>Orientuodamiesi darželio kieme susipažįsta su čia augančiais augalais.</p>
Geba perteikti savo fizinės sveikatos stiprinimo patirtį kitomis		<p>Geba žaisti pritūpęs. Moka ridenti kamuolį, stumti mašinėlę ar vežimėlį ir eiti paskui jį.</p> <p>Piešia sporto tema.</p> <p>Sportuodami ir atsipalaiduodami atlieka kalbos, dainavimo užduotis.</p> <p>Dalyvauja sporto šventėse, sveikatos dienose, projektuose, akcijose,</p>

priemonėmis		viktorinose.
Atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija		Išlaiko pusiausvyrą, derina rankų judesius. Stovėdamas meta, spiria kamuolį. Išmoksta važiuoti triratuku.
		Atsega ir užsega rūbų sagas, batų segtukus.
		Judriosios veiklos metu meta į taikinį, sega prie juostos segtukus, riša juosteles, klijuoja lipdukus ir pan.
		Lavina smulkiosios motorikos raumenis rašydamas molyje, smėlyje su pagaliukais, akmenukais, ir kita gamtine medžiaga.
		Piešia smulkius ornamentus, atlieka užduotėles pratybų sąsiuvinukuose.
		Piešdamas, kopijuodamas, bandydamas rašyti mokosi taisyklingai laikyti pieštuką.
Pažįsta savo kūną, domisi sveikata	Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Turi aiškų savo kūno vaizdą.
		Skiria savo asmeninius daiktus.
		Mokosi ir nori būti tvarkingi, laikosi švaros, deramai prižiūri savo kūną ir drabužius.
		Susipažįsta su kūno dalimis, vidaus organais, žino jų paskirtį.
		Taiko sveikos gyvensenos įgūdžius kasdieniniame gyvenime.
Žino asmens higienos taisykles ir jų laikosi		Jaučia, kada nori „ant puoduko“, suaugusiajam padedant naudojasi tualetu.
		Pažįsta higienos reikmenis (muilas, rankšluostis, nosinė, šukos ir t.t.) ir padedamas suaugusiojo jais naudojasi.
		Mokosi rūpintis kūno švara, naudotis higienos reikmenimis.
		Skaito kūrinėlius apie dantukų priežiūrą, mokosi taisyklingai valytis dantis.
		Prižiūri savo rūbelius ir kitus asmeninius daiktus, kad jie būtų švarūs, tvarkingi.
		Su suaugusiojo pagalba ir savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.
		Tvarkingai naudojasi tualetu, dažnai plauna rankas.
		Savarankiškai ir su suaugusiojo pagalba mokosi prižiūrėti plaukus.
		Suaugusiojo padedami išsiaiškina regos saugojimo principus: kokiomis sąlygomis reikia skaityti, kiek laiko galima žiūrėti televizorių ar žaisti kompiuteriu, kada reikia akinių nuo saulės, kokie pratimai stiprina regėjimą.
		Klausydami įvairaus garsumo ir stiliaus muzikos ir analizuodami savo pojūčius, suranda visai grupei priimtina variantą
Žino sveikos mitybos principus		Valgydamas naudoja šaukštą, nusišluosto servetėle. Geria iš puodelio.
		Žino, kad negalima valgyti rasto maisto.
		Padedami suaugusiojo įvairių veiklų metu sužino apie maisto produktų poveikį sveikatai.
		Gamina ir ragauja įvairius patiekalus.
		Iš paveikslėlių sudaro patiekalų receptus, meniu.
		Dėlioja vaisių, daržovių lotą.
		Padedamas suaugusiojo sudeda sveikos mitybos piramidę.
		Dalyvauja darželyje rengiamose sveikos mitybos viktorinose, kūrybinėse rudens gėrybių parodėlose

Supranta grūdinimosi svarbą		Atpažįsta savo drabužėlius. Suaugusiojo padedamas mokosi tinkamai apsirengti.
		Eina pasivaikščioti bet koku oru.
		Atlieka užduotis su vėsiu ir šiltu vandeniu.
		Stebi, koku oru kuo apsirengę, apsiavę, tyrinėja kūno pojūčius.
		Saugosi žalingo saulės spindulių poveikio įvairiomis priemonėmis.
		Skaito grožinės literatūros kūrinėlius apie grūdinimosi svarbą, kuria inscenizacijas.
Supranta, kas tai yra sveika ekologiška aplinka		Stebi aplinką, samprotauja, kas jiems sukelia gerus jausmus, o kas nepatinka.
		Stebi ir prižiūri darželyje augančius augalus, sužino apie jų poveikį sveikatai.
		Prižiūri augančius vaistinius augalus, mokosi juos rinkti, ruošti žiemai. Turi galimybę pažinti juos įvairiais pojūčiais: liesti, uosti, ragauti.
		Ruošia vaistingųjų augalų arbatos receptus, piešia ar užrašo juos kortelėse.
		Klausosi skaitomų pasakėlių apie vaistingus augalus iš knygelės „Mažosios burtininkės vaistažolės“.
		Sužino, kaip reikia elgtis gamtoje, kad nepadarytų jai žalos. Supranta, kad gamtos niokojimas vėliau sukelia žalą žmogui.
	Įgyja žinių apie buitinių atliekų rūšiavimą.	
Suvokia jausmų įtaką žmogaus sveikatai	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Pradeda suprasti apibūdinimus: gražus, geras, mylimas, išdykęs ir pan. ir geba save vertinti.
		Suvokia jausmų įvairovę, mokosi suprasti, kad visi jaučia jausmus.
		Žaidžia jausmų žaidimus: „Ką žinome vieni apie kitus?“, „Jausmai“, „Aš turiu pilve pyktį ir t.t.“.
		Mokosi valdyti savo jausmus: išreikšti žodžiais, piešiniais, vaidyba, muzika.
		Piešia savo kūno siluetą, nupiešia širdį, plaučius, smegenis ir pavaizduoja tą kūno dalį, kur gyvena jausmai.
		Stengiasi suprasti ir apibūdinti savo savijautą, reikalui esant kreiptis į suaugusįjį pagalbos.
Savitai sprendžia iškilusias problemas		Moka išvengti kliūčių.
		Teisingai rengiasi panaudodamas paties susikurtus ir suaugusiojo parodytus būdus.
		Stebi savo laikyseną veidrodyje gulėdami, sėdėdami, stovėdami, ją tyrinėja, kontroliuoja.
		Mokosi nepasimesti erdvėje, o pasimetus – ieškoti išeities.
		Sprendžia galvosūkius, dalyvauja viktorinose, konkursuose, savitai argumentuoja.
		Eina suaugusiojo parengtu „pratimų taku“, atlieka parodytus judesius ir sugalvoja savus.

		Keičia judėjimo kryptį, išvengia kliūčių, juda aplink daiktus, po jais, virš jų, pralenda pro juos.
		Suvokia kūno padėtį erdveje, ją keičia pagal sumanymą arba nuorodą.
		Eksperimentuodami atranda naujus judėjimo būdus, kuria judėjimo variantus.
		Bando derinti kūrybinį judėjimą dviese, trise.
Savarankiškai pasirenka ir plėtoja judriąją veiklą		Tyčia ieško sunkumų, todėl lipa ant smulkių daiktų, eina atbulas, užsimerkęs, spraudžiasi tarp baldų.
		Išbando savo galimybes panaudodami aplinkoje esančias priemones.
		Patys susikuria ir įveikia įvairius kliūčių ruožus.
		Priemonės judriajai veiklai panaudoja siužetinių žaidimų plėtojimui.
		Patys pasirenka ir išbando įvairias sporto šakas. Dalyvauja projekte „Renkuosi, nes žinau“.
		Susipažįsta su olimpinėmis idėjomis, pagrindinius principus pritaiko savarankiškoje veikloje.

MENINĖ KOMPETENCIJA

Tikslas - pajauti, grožėtis, įsivaizduoti, kurti, išreikšti save įvairiomis meninės raiškos priemonėmis.

Uždaviniai

- Sudaryti sąlygas laisvai, spontaniškai vaikų meninei raiškai.
- Lavinti vaikų gebėjimą kurti, plečiant įvairios meninės veiklos (dailės, muzikos, vaidybos, šokio) bei įvairių meno priemonių ir technikų naudojimo patirtį.
- Skatinti džiaugtis kūrybos procesu, jausti pasitenkinimą kuriant, tyrinėjant, vaidinant, muzikuojant, vertinant savo ir kitų kūrybą.
- Ugdyti vaikų pastabumą gamtos, žmonių sukurtų daiktų, tautos tradicijų, meno kūrinių grožiui, prasmingumui.

Vaiko gebėjimai	Esminė nuostata	Vaiko veiksenos
Geba stebėti aplinką, kaupiti žinias ir išpūdžius, panaudoti juos kūryboje	Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	Stebi ir gėrasi aplinkos daiktais, gamta ir jos reiškiniais.
		Lankosi dailės darbų parodose, varto reprodukcijų albumus, analizuoja, kokie yra praeities, o kokie dabarties kūriniai.
		Pasivaikščiodami grožisi ir aptaria skulptorių ir architektų darbus.
		Vartydami knygeles iliustracijose išvelgia realų ar fantastinį pasaulį, apibūdina savo pojūčius.
		Grožisi savo ir kitų dailės kūryba, dalinasi išpūdžiais. Domisi draugų idėjomis, gėrasi jų darbais.
		Kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius.
Vaikas geba įsiklausyti į		Susikaupęs klausosi įvairių muzikinių kūrinių, „diriguoja“, judesiu spontaniškai reaguoja į muzikinio kūrinio ypatumus.

melodiją, pajusti muzikinio kūrinio tempą, dinamiką, išgirsti ir išskirti atlikimo ypatumus		Mokosi jausti ir išgyventi skambančią muziką, pajusti estetines muzikinių kūrinių savybes ir jomis gėrėtis.
		Apibūdina ir vertina muziką, perteikia savo mintis.
		Klausydamas įvairios muzikos mokosi skirti muzikinius žanrus .
		Išsako išgyvenimus, patirtus klausantis muzikos, įsisąmonina savo emocijas, įsijaučia į draugų pasakojimus.
Geba pasidalinti įspūdžiais apie savo, draugų ar profesionalų vaidinimą		Mokosi pasakoti, kokį veikėją vaidino, koks jo charakteris, ką jis veikė, kas nutiko vėliau.
		Bando vertinti savo sukurtą vaidmenį, analizuoja asmeninius pasiekimus.
		Atpasakoja, ką matė scenoje, kokie spektaklio veikėjai, ką suprato.
		Pasakoja apie vaidinimo sukeltą nuotaiką, reiškia asmenines emocijas, vertinimus.
Saugoja ir puoselėja kultūrinės vertybes		Aktyviai dalyvauja šventinių rytmečių programėlėse.
		Švenčia kalendorines šventes. Susipažįsta su etnokultūrinėmis tradicijomis.
		Mokosi tradicinių liaudies dainelių, žaidimų, ratelių. Išmoksta patarlių, priežodžių, juos panaudoja šnekamojoje kalboje.
		Lankosi mugėse, susipažįsta su tradiciniais lietuvių amatais.
		Lankosi mieste organizuojamuose koncertuose, spektakliuose, renginiuose.
		Suaugusiojo padedami rengia koncertus, spektaklius darželyje.
Reiškia savo mintis, idėjas sumanymus dailės raiškos priemonėmis	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje	Keverzoja vertikalius, horizontalius brūkšnius popieriaus lape, piešia „karakulius”.
		Laisvai išreiškia patirtus įspūdžius, išgyvenimus ir sumanymus.
		Vaizduoja realius daiktus detaliai, o abstrakcijas reiškia savitai.
		Su pieštuku, kreida, medžio anglimi, pagaliuku, ant įvairaus dydžio popieriaus lapo, ant sniego, smėlio veda linijas, kreives, ornamentus.
		Dėlioja iš pagaliukų, spygliukų įvairias linijas, kreives, vaizdus.
		Mokosi pajusti liniją, stebi dėmes, spalvas, formas ir šią patirtį panaudoja išgyvenimams, idėjoms reikšti.
		Intuityviai derina spalvas, sudaro kontrastus, siekia pasikartojančio ritmo ornamentuose.
		Mėgina atkurti tai, ką mato, matė, prisiminė, ką girdėjo.
		Mokosi išvedžioti žmogaus, žvėrelio siluetą, jų veido simbolius ir kitas detales.
		Puošyboje panaudoja įvairią gamtinę medžiagą: lapelius, gėlytes, žieveles, akmenėlius, kriauklytes ir kt.
		Bando iliustruoti grožinės literatūros kūrinius arba savo sugalvotus pasakojimus.
		Piešia geometrines formas, savo plaštakos, pėdos kontūrus, apvedžioja trafaretų formas, taip išgaudami norimą piešinį, paveikslą.
		Lipdo iš įvairių medžiagų: plastilino, molio, drėgno smėlio, sniego, tešlos. Mokosi lipdyti iš atskirų detalių ir skulptūriniu būdu, formą išgaudami iš vientiso medžiagos gabalo.

		Naudodami įvairaus storumo popierių mokosi aplikuoti plokščias ir pusiau plokščias formas, išgauna įvairias faktūras. Kuria savitus ornamentus aplikuodami iš geometrinių figūrų.		
Geba išreikšti save erdvinėmis formomis.		Volioja, minko, spaudžia molį, plastiliną, sūrią tešlą. Konstruodami, statydami atranda įvairias formas ir erdvės derinius, konstrukcijas. Bando atrasti tinkamiausią erdvės ir konstrukcijos santykį: mažoje erdvėje – mažos konstrukcijos, didelėje – didelės. Konstruoja iš gamtinės medžiagos, papildo darbą kitomis medžiagomis: siūlais, plastilinu, sagomis, spalvotu popieriumi ir pan. Lanksto iš popieriaus nesudėtingus lankstinius, juos puošia, panaudoja žaidimams. Pratinasi saugiai ir taupiai elgtis su dailės priemonėmis ir medžiagomis.		
	Geba dainuoti drauge su kitais vaikais ir vienas	Laisvai judėdami eksperimentuoja balsu, toniniais ir ritminiais dariniais. Aktyviai dalyvauja aptariant naują muzikinį kūrinį, atskleidžia turimą patirtį, išsako savo emocijas. Kartu su suaugusiuoju aptaria dainos nuotaiką, poetinio teksto prasmę, dainos personažų charakterį, jausmus atspindinčią vaiko veido išraišką, kūno judesius, reikšmingiausias dainos momentus. Kartu su kitais vaikais atlieka priedainį, pritaria pasikartojantiems dainos motyvams, pakartoja dainos frazes. Kartu su kitais ir individualiai atlieka vokalinius pratimus, pratinasi girdėti save ir šalia esančius, derintis prie jų.		
		Vaikas geba kartu su kitais (sinchroniškai) atlikti judesius pagal muziką	Kartoja įvairius suaugusiojo rodomus judesius Imituoja žaidimų personažus, keičia judesius pagal muzikos charakterį, garsų stiprumą. Ritminius instrumentus ir kūno judesius naudoja įvairiose situacijose, gamtos objektams bei žmogaus sukurtiems daiktams vaizduoti. Tyrinėja, kurias kūno dalis galima ritmiškai judinti, kurios gali padėti išgauti ritminius garsus. Bando išgauti ritmą nekeisdami kūno padėties erdvėje (siūbuodami, pritūpdami ir pan.) bei judėdami erdvėje (žygiuodami, šuoliuodami ir pan.). Kartu su kitais vaikais atlieka vienodo tempo ratelius.	
			Žino ir naudoja muzikinio folkloro elementus	Vaikai mokosi žaidinimų, kykavimų, lietuvių liaudies dainelių ir ratelių. Vaikas mokosi skaičiuočių, garsų pamėgdžiojimų, erzinimų, skandavimų, gyvūnijos apdainavimų, liaudies dainų. Su suaugusiojo pagalba bando perprasti folklore užkoduotus dorovinius, moralinius ar estetinius vertinimus. Mokosi pasišaipymų iš vardų, bendraudamas su kitais vaikais kuria savitus pasišaipymus iš draugų vardų. Mokosi dialogo formos folklorinių dainelių. Kartu su kitais vaikais rengia koncertus, vakarones, dalyvauja miesto renginiuose.

<p>Vaikas geba žaisti ir šokti pagal įvairią muziką</p>		<p>Eina rateliu susikibę rankomis, atlieka suaugusiojo rodomus judesius. Keičia judesius pagal muzikos charakterį ir stiprumą.</p> <p>Mokosi atskirti mažiau kontrastišką muziką, garsų ir tylų grojimą, greitą ir lėtą tempą.</p> <p>Mokosi šokio figūrų, jas atlieka derindamasis prie kitų vaikų.</p> <p>Šoka tautinius šokius, pajunta tautos charakterį, susipažįsta su tautiniais kostiumais, raštais.</p> <p>Šoka su įvairiomis priemonėmis: kaspinais, lietučiais, balionais, skarelėmis, vėduoklėmis, lankais, kamuoliais, gėlėmis ir t. t.</p>
<p>Atpažįsta vaidybinės ir teatrinės veiklos žanrus aplinkoje ir naudoja veikloje</p>		<p>Žiūri stalo, lėlių teatro vaidinimus, patys įsijungia į veiksmą.</p> <p>Lankosi įvairiuose spektakliuose, juos aptaria, pratinasi atpažinti ir įvardinti žanrą (dramos, lėlių, pantomimos ir pan.).</p> <p>Pratinasi pastebėti, atpažinti ir pasakyti, kokie vaidybiniai elementai naudojami grupės veikloje darželyje ir teatro vaidinimuose.</p> <p>Žaidžia vaidmeninius žaidimus panaudodami lėles, kaukes, aplinkos daiktus.</p> <p>Dalyvauja renginiuose „Teatro dienelelės vaikų darželiuose“.</p>
<p>Muzikiniais garsais, šokio judesiais geba įprasminti savo mintis, idėjas, jausmus, patirti kūrybinės veiklos džiaugsmą</p>	<p>Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą</p>	<p>Pagal muziką atlieka imitacinius judesius (šokinėja kaip varlytės, supa lėlę).</p> <p>Eksperimentuoja įvairiomis muzikos priemonėmis, garsais, išsiaiškina, kaip ir kokiomis priemonėmis galima muzikuoti, kaip muzikiniais garsais perteikiama nuotaika.</p> <p>Spontaniškai ir tikslingai kuria muziką, reiškia mintis muzikos garsais.</p> <p>Kuria muziką be išankstinio pasirengimo.</p> <p>Kuria savitą muzikinį produktą: melodiją, ritminį pratimą, nedidelės apimties muzikinę pjesę, pritarimą dainai.</p> <p>Kuria muzikines kompozicijas ilgesnį laiką, jas keletą kartų taiso, koreguoja.</p> <p>Atlieka kitų vaikų sukurtas kompozicijas.</p> <p>Muzikine idėja pavaizduoja kokį nors įvykį ar gamtos reiškinį, perteikia žmogaus ar gyvūno charakterį.</p> <p>Atlieka nesudėtingus šokio judesius pagal įvairią muziką, pats kuria nesudėtingus šokius.</p>
<p>Geba kurti įsivaizduojant, fantazuojant, modeliuojant, taikant įvairias dailės technikas</p>		<p>Ima dažus pirštukais, tepa juos ant popieriaus. Įvairios faktūros daiktus tepa dažais, jų pėdsakus palieka popieriaus lape.</p> <p>Tyrinėja dailės priemones – pieštukus, teptukus, kreideles, guašą, plastiliną ...</p> <p>Eksperimentuoja skirtingomis formomis ir spalvomis, įrankiais, popieriumi ar senu audiniu.</p> <p>Bando įvairius vaizdavimo būdus: piešimą, tapymą, liejimą, štapavimą, lipdymą, aplikavimą. Viename darbelyje derina keletą dailės technikų.</p> <p>Eksperimentuodami mokosi atskirti natūralias medžiagas: medį, odą, audinį, gintarą, geležį, akmenį, molį, smėlį, šiaudą, popierių, skystas medžiagas. Siūlo idėjas, ką galima iš jų sukurti.</p> <p>Ieško kitokių technologinių sprendimų, kokiais būdais galima sukurti, pagaminti darbelį, nupiešti piešinį, nulipdyti ar suklijuoti.</p>

		Dailės darbus atlieka keletu variantų.
		Dalyvauja rengiamose grupės, darželio, kitų įstaigų dailės darbų parodėlėse.
Vaidina laisvai ir išraiškingai		Bando spontaniškai vaidinti improvizacijose, lėlių teatre.
		Bando kurti savo vaidinimus, naudoja žaislus, karūnėles ir kitas priemones.
		Pratinasi vaidinti žiūrovams: jaunesniems vaikams, tėveliams, svečiams.
		Mokosi sukurti veikėjo nuotaiką, veiksmų eigą, kalbos intonaciją.
		Kuria vaizdelius su žodžiais ir be jų; su partneriais ir be jų.
		Žaidžia socialinius žaidimus, panaudoja žodines ir judesių raiškos priemones pasirinktam vaidmeniui atskleisti.
		Bando suvokti, kad spektaklis – tai komandinis darbas, prisiimti atsakomybę už jam patikėtą vaidmenį ir galutinį rezultatą.
		Pagal savo sumanymą iš žaislų, daiktų, taip pat dailės priemonėmis kuria dekoracijas, vaidinimo reikmenis.

M. MONTESSORI GRUPĖS VEIKLA IR SAVITUMAS

M. Montessori pedagoginės sistemos esmę įkūnija trys jos komponentai:

- savita vaiko asmenybės raidos tarpinių su jiems būdingais fiziniais ir dvasiniais asmens poreikiais samprata;
- savita, minėtus raidos tarpinius atitinkanti, ugdomoji aplinka ir priemonės;
- mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo procese samprata. Mokytojas – stebėtojas ir vaiko padėjėjas, jis pasyvus, kad pats vaikas galėtų išreikšti save. Mokytojas ne moko, o vadovauja vaiko saviugdai. Jis yra vaiko vidinės raidos stebėtojas, skatintojas ir vadovas.

M. Montessori pedagoginei sistemai būdingi principai:

Laisvės drausmėje. Laisvės idėja yra vienas pačių svarbiausių M. Montessori metodo principų. Be laisvės negali būti ir drausmės, kaip be nepriklausomybės, negali būti laisvės. M. Montessori metode laisvė ir drausmė neatskiriami. Įžymioji pedagogė nekalba tik apie laisvę, ji kalba apie laisvę paruoštoje aplinkoje, kuri pritaikyta vaiko plėtrai, atsižvelgiant į jo žmogiškuosius poreikius. Drausmės pagrindas M. Montessori klasėje – griežta tvarka, aiškūs nuostatai. Vaikus drausmina ne tik taisyklės, bet ir pačios priemonės, kurios turi konkrečią paskirtį.

Klaidų kontrolės. M. Montessori pedagoginėje sistemoje mokytoją iš dalies pavaduoja mokomoji medžiaga, kurioje yra numatyta klaidų kontrolė, sudaranti sąlygas kiekvieno vaiko saviugdai.

Individualumo. M. Montessori pedagoginėje sistemoje itin svarbi vieta skiriama individualiai vaiko veiklai. Pagrindą tokiai veiklai sukuria specialiai paruošta ugdomoji aplinka ir darbui pagal M. Montessori pedagoginės sistemos metodus profesionaliai pasirengęs mokytojas. Paruošta aplinka yra pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę ugdytiniui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti sociokultūrinius – bendravimo, estetinius, tautinius, dorovinius, religinius - bręstančios asmenybės interesus.

Specialiai paruoštoje ugdymo aplinkoje ugdymo priemonės yra pritaikytos atitinkamoms ugdomosios veiklos sritims, kurių kiekvienoje yra tam tikra mokomoji medžiaga. Struktūrizuota aplinka suskirstyta į „mokymosi sritis“:

- ❖ praktinio gyvenimo įgūdžių lavinimo pratimai;
- ❖ pojūčių lavinimas;
- ❖ matematika;
- ❖ gimtoji kalba;
- ❖ pasaulio, gamtos, aplinkos pažinimas;
- ❖ menas: dailė, muzika;
- ❖ judesys, judėjimas.

Veiklos sritis	Vaiko veiksenos	Priemonės
Praktinio gyvenimo įgūdžių lavinimo pratimai	Paruošiamieji pratimai Tyrinėja artimiausią aplinką, stengiasi savarankiškai įveikti atsiradusias kliūtis, tobulina turimus sąmoningos veiklos pradmenis.	Durų atidarymas - uždarymas. Pasisveikinimas. Vietos darbui pasirinkimas. Kilimėlio išvyniojimas-suvyniojimas. Įvairių daiktų uždarymas-atidarymas. Kilimėlio nešimas. Įvairių daiktų padėkle nešimas. Mokymasis naudotis žirklėmis, peiliu, adata. Sėmimas šaukštu. Įvairių birių medžiagų pilstymas. Vandens pilstymas. Pilstymas iš vieno į kitą, į skirtingo dydžio, formos indelius ir per piltuvėlį.
	Savęs apžiūrėjimo pratimai. Susidaro tvarkos, apsirengimo, savęs apsitarnavimo, higienos įgūdžius.	Apsirengimas. Rankų plovimas. Nagų priežiūra. Šukavimasis ir kasos pynimas. Batukų, paltuko valymas.
	Aplinkos priežiūros pratimai. Stebi aplinką, pagal galimybes pats bando kurti grožį, gėrasi	Šlavimas. Stalo šluostymas. Dulkių šluostymas. Stalo plovimas. Skalbimas.

	savo ir draugų darbo rezultatais.	Puokščių komponavimas. Servetėlių lankstymas. Metalo blizginimas. Stalo padengimas.
	Mandagumo ir judėjimo pratimai. Mokosi kultūringo elgesio įgūdžių prie stalo, kreipimosi į kitus, elegantiško ir prasmingo judėjimo, elementarių higienos įgūdžių.	Mokymasis valgyti prie stalo. Kreipimasis. Atsiprašymas. Padėkojimas. Elgesys kosint. Nosies nusivalymas. Praėjimas pro duris. Praėjimas tarp kelių vaikų. Ėjimas ir kiti pratimai ant linijos. Tylos pratimai.
Pojūčių lavinimas	Rega Rega sistemina, rūšiuoja, klasifikuoja spalvas. Subtiliau jas suvokia gamtoje ir aplinkoje.	Rožinis bokštelis. Raudonosios lazdelės. Rudieji laipteliai. Ritinidės. I, II, III, IV spalvų dėžutės. Geometrijos komodelė. Geometriniai kūnai.
	Lytėjimas. Lytėjimo jusle skaičiuoja, nustato formą, tekstūrą	Lytėjimo lentelės šiukštu-švelnu. Lytėjimo lentelių poros. Audinių skiautės.
	Klausa. Klausos jusle skiria gamtos, aplinkos ir muzikinius garsus.	Garsų dėžutės. Muzikiniai skambučiai.
	Uoslė. Uoslės pojūčiu skiria įvairiausių kvapus	Kvapų dėžutės.
	Skonis. Skonio jusle įsisavina įvairius skonius: saldu, rūgštu, kartu, sūru	Skonio indeliai. Natūralių maisto produktų ragavimas.
	Svoris. Svorio juslė padeda susidaryti vidinį svorio pajautimą	Svorio lentelių poros.
	Šiluma. Patirtis padeda suvokti šilumos laipsniškumą	Šiluminės lentelės. Šilumos indeliai (termosiukai).
	Kelių pojūčių integracija Po tam tikro laiko ir patirties	Geometriniai kūnai. Paslaptingas maišelis. Rūšiavimas užmerktomis, užrištomis akimis.

	sugeba apjungti ir suvokti kelis pojūčius: formą, dydį, spalvą viename objekte	Konstruktivieji trikampiai. Spalvoti ritinėliai. Vienanaris, dvinaris, trinaris kubai. Botanikos komodelė. Viena ant kitos gulančios geometrinės figūros.
	Orientavimasis erdvėje Įpranta teisingai judėti įvairiomis kryptimis	Savęs atžvilgiu. Nurodyto objekto atžvilgiu.
Matematika	Kiekio nuo 1 iki 10 pristatymas. Susipažįsta ir įvardina kaitmenis – skaičius.	Šiurkštieji skaitmenys. Numeruotosios lazdelės ir skaitmenys. Šeivelės. Lyginis-nelyginis. Atminties žaidimas.
	Dešimtainės sistemos sudarymas ir funkcijos. Susipažįsta su vieneto, dešimties, šimto kiekiais ir sąvokomis.	Įvadas į dešimtainę sistemą. Perlinės medžiagos pristatymas. Vienetas, dešimtis, šimtas, tūkstantis. Įvadas į simbolių pristatymą. Simbolių pristatymas. Kiekio pristatymas. Simbolio ir kiekio sujungimas. Daugiaženklis skaičiaus sudarymas. Sudėtis, atimtis, daugyba, dalyba. Ženklių žaidimas. Taškų žaidimas.
	Linijinis skaičiavimas iki 1000. Išmoksta sudaryti dešimtis, šimtus iš tam tikrų skaičių ir jų simbolių - kortelių	Spalvotų karoliukų lazdelės. Segueno I ir II lentos. 1000 grandinė. Penkių grandinė. Darbai su kitomis spalvotomis grandinėmis, kvadratais ir kubais.
	Mokymasis skaičiuoti mintinai. Patirtis padeda suvokti, kad matematinis skaičius visai atitrūksta nuo objekto	Pozityvus gyvatėlės žaidimas. Sudėties juostelių lenta su kontrolinėmis kortelėmis. III, IV, V sudėties darbo lentos. Neigiamas gyvatėlės žaidimas. Atimties juokelių Lentos su kontrolinėmis kortelėmis. II ir III atimties lentos.
Gimtoji kalba	Kalbėjimas Kalbasi su draugais, su suaugusiais, pasakoja patirtus įspūdžius, apibūdina patikusius daiktus, kuria išgalvotas istorijas.	Žodyno turtinimo ir klasifikavimo kortelių rinkiniai: aplinkos daiktai augalai, gyvūnai. Garsų žaidimai.
	Rašymas Pagal galimybes mokosi	Metaliniai intarpai. Šiurkščios raidės. I, II,

	laikyti rašymo priemonę, rašyti kilnojamaisiais raidynais.	III kilnojamieji raidynai.
	<p>Skaitymas</p> <p>Pagal galimybes skaito paprastus, nesudėtingus žodžius naudodamas mažus daiktus, derinimo korteles, skaitymo užrašėlius, pirmąją skaitymo knygelę.</p>	<p>Paprastų, nesudėtingų žodžių (be dvibalsiu ir mišrių dvigarsių) skaitymas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skaitymas, naudojant mažus daiktus; • skaitymas įvardinat aplinkoje esančius daiktus; • derinimo kortelės (skaitymo klasifikacija), naudojant vieną paveikslėlį ir vieną žodį; • skaitymo užrašėliai; • skaitymas naudojant vieną paveikslėlį ir vieną sakinį; • pirmoji knygelė (paveikslėlis-pavadinimas, paveikslėlis-sakinys); <p>Sudėtingesnių žodžių skaitymas (turinčių nosines raides, ilguosius balsius, dvibalsius, mišriuosius dvigarsius ir kt.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • skaitymas, naudojant vieną žodį ir vieną paveikslėlį; • skaitymas, naudojant mažus daiktus; • skaitymas naudojant daiktus iš aplinkos; • skaitymas, naudojant paveikslėlį ir jį atitinkantį žodį; • skaitymas su užrašais; <p>skaitymas, naudojant vieną paveikslėlį ir jį atitinkantį sakinį.</p>
Pasaulio, gamtos, aplinkos pažinimas	<p>Istorija.</p> <p>Stebi aplinką, tyrinėja, matuoja, grupuoja. Stebi ir tyrinėja negyvosios gamtos objektus bei reiškinius. Pagal galimybes suvokia laiką ir</p>	<p>Žemės atsiradimas (juodoji juosta). Saulės sistema.</p> <p>Gyvybės atsiradimas ir raida. Žmonijos raida. Skaičių ir skaitmenų atsiradimo istorija. Rašmenų, raidžių ir rašto</p>

	praeityje įvykusius įvykius.	atsiradimas. Kiekvienos šalies istorija. Žmonijos veiklos raida. Fundamentalūs poreikiai (maistas, transportas, aplinka), dvasiniai (menai, religija). Maisto piramidės grupės. Civilizacijos raida (laiko juostos). Istorijos istorija.
	<p>Geografija</p> <p>Pagal galimybes susipažįsta su Lietuvos gamta, domisi kitų šalių geografine padėtimi bei gamta</p>	Žemės, oras, vanduo. Gyvas-negyvas. Augalai, gyvūnai, mineralai (naudingosios iškasenos). Žemės formos. Skęsta-plaukia. Stumia-traukia.
	<p>Biologija</p> <p>Atkreipia dėmesį į Lietuvoje augančius augalus ir gyvūnus. Bando pajusti žmogaus ir gamtos ryšį bei atsakomybę už jos išsaugojimą.</p>	Augalai (augalų klasifikavimas). Gyvūnai (gyvūnų klasifikavimas). Pokalbiai ekologijos tematika.
Menas: dailė, muzika	<p>Dailė</p> <p>Konstravimo užduotys: išbando, derina tarpusavyje įvairius dailės būdus ir technikas, kuria savitas formas iš vientisos medžiagos, sujungia atskiras dalis</p>	<p>Mozaikų karpymas. Įvairių figūrų karpymas. Plėšymas. Audinio karpymas ir kt. Klijavimas. Dygsniavimas. Audimas. Lankstymas. Vėrimas.</p> <p>Tešlos modeliavimas. Molio modeliavimas ir kt. Skulptūros iš dėžučių. Akmenų puošyba. Darbai papjemašė ir kt.</p>
	<p>Piešimo užduotys:</p> <p>Tyrinėja spalvų santykius, eksperimentuoja. Piešia panaudojant įvairius daiktus, priemones ir medžiagas iš aplinkos</p>	Piešimas kreidelėmis. Piešimas tempera, dažais. Piešimas flomasteriais. Piešimas markeriais ir kt. Tapymas teptuku viena, dviem tempera, dažų spalvom ir kt. Piešimas pirštais. Piešimas su trafaretu. Piešimas įvairiais daiktais ir kt.
	<p>Reprodukcijų nagrinėjimas (penki žingsniai)</p> <p>Derinimo kortelių pagalba stebi ir išgyvena profesionalių dailininkų kūrybos darbus. Susipažįsta su įvairių tautų meno darbais.</p>	Pirmas lygis. Antras lygis. Trečias lygis.
	<p>Muzika</p> <p>Klausymas. Susikaupia, girdi,</p>	Pratimai su barškučiais. Įvairių aplinkos ir

	klauso įvairių kompozitorių kūrinių ir juos išgyvena	gamtos garsų išgirdimas. Tylos žaidimai ir kt. Vaikščiojimas klasėje tarp kilimėlių, daiktų. Pratimai su dūžtamais daiktais. Veikla ant linijos ir kt. Žygiavimas su muzika. Bėgimas su muzika ir kt.
	Ritmas Išploja nesudėtingos melodijos ritmą, pakartoja instrumentu	Širdies plakimo, kvėpavimo ritmo išplojimas. Išplojimai pagal natų korteles. Improvizacijos ir kt.
	Dainavimas Dainuoja, pakartoja melodijos dalį, išgirsta ritmą.	Dainavimas akompanuojant skambučiais. Dainavimas pagal gamą. Dainavimas pagal vaikų suskurtus žodžius. Dainavimas su pirštų žaidimais ir kt.
Judesys, judėjimas	Veikla ir judesiai visose aplinkos srityse Tobulina judėjimo pusiausvyrą	Praktinio gyvenimo įgūdžių lavinimo pratimai. Pojūčių lavinimas. Matematika. Gimtoji kalba. Pasaulio, gamtos, aplinkos pažinimas. Menas: dailė, muzika. Judesys, judėjimas.
	Judesio tobulinimas ant linijos. Lavina orientaciją ir stiprina stambiuosius raumenis	Pusiausvyros pratimai. Pratimai su daiktų nešimu. Linija judesiui. Judesiai su daina. Linija ritmo pajautimui. Grupinė veikla ant linijos. Tylos pratimai.
	Pagrindinių judesių lavinimas lauke, sporto salėje. Linija lauke, sporto salėje. Ekskursijos, šventės, pramogos. Tobulina pusiausvyrą, pagrindinius judesius, stiprina raumenis, organizmo atsparumą, patiria teigiamas emocijas, pratina atsargumo.	Judesiai su sporto inventoriumi, priemonėmis. Pratimai, užduotys, priemonės linijos lauke metu. Judrūs žaidimai.

UGDYMOSI PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pažangą ir pasiekimus vertina ikimokyklinio ugdymo pedagogas, laisvai pasirinkdamas vertinimo būdus ir metodus: stebėjimą, piešinio analizę, pokalbį, tėvų apklausą. Visus mokslo metus kaupia vaiko darbų aplanką. Baigiantis mokslo metams atliekamas galutinis vaiko pasiekimų įvertinimas ir parengiamas aprašas. Siekiama, kad vertinimas būtų objektyvus ir visapusiškas, nežeidžiantis vaiko orumo, orientuotas į vaiko pažangą ir pozityvius pokyčius, orientuotas į vaiko individualias galias bei gebėjimus, skatinantis vaiko asmeninę pažangą ir tobulėjimą. Ugdymosi rezultatai aptariami su tėvais individualių pokalbių metu. Specialiųjų poreikių vaikų pažangą įvertina specialistai: logopedas, psichologas, kūno kultūros pedagogas.

Pedagogas, stebėdamas vaiko veiklą, analizuodamas veiklos rezultatus, daro išvadas ir fiksuoja jas vaiko stebėjimo lape du kartus metuose.

Vertinimas mokslo metų pradžioje padeda atskleisti vaikų gebėjimų ypatumus, mokėjimus bei įgūdžius, patyrimą, numatomi ugdymo (si) tikslai, planuojant ugdomąją veiklą. Norint pasiekti geresnių ugdymosi rezultatų, atsižvelgiant į gautas išvadas, koreguojama vaikų ugdymo (si) programa. Vertinimas mokslo metų pabaigoje atskleidžia vaiko asmenybinę brandą, nustato kiekvieno vaiko pažangą.

Vaikai vertinami ir skatinami tiesiogiai, t. y. pagyrimu, paskata, pasidžiaugimu drauge su vaiku, pritarimo gestu.

Vaikų pasiekimai M. Montessori metodo grupėje vertinami stebint juos. Vaikų vertinimui naudojama anketa, kurioje žymimos pastabos apie vaiko vystymosi raidą. Individualiai kalbant su vaikų tėvais, patariama kaip ugdyti vaiką namuose. Vaiko ugdymosi pasiekimai vertinami visus metus, kaupiant rankdarbius, piešinius. Metų pabaigoje grupės dienyne žymimas vaiko pasiekimų progresas, užpildoma stebėjimo anketa, fiksuojami vaiko išryškėję gebėjimai, stipriosios pusės. Du kartus metuose vaikai vertinami stebėjimo lapuose, analizuojant filmuotą veiklos medžiagą. Su vaiko pažanga ir pasiekimais supažindinami tėvai ar globėjai.

Numatomas vertinimo dažnumas.

Ankstyvasis amžius (1,5–3 m.)

Mokslo metų eigoje vaikų gebėjimai ir pasiekimai vertinami du kartus:

I kartas nuo rugsėjo iki gruodžio mėnesio;

II kartas nuo sausio iki gegužės mėnesio.

Ikimokyklinis amžius (3–6 m.)

Vaikų gebėjimai ir pasiekimai vertinami du kartus: rugsėjo ir gegužės mėnesiais.

Vaiko pasiekimų vertinimo dokumentavimas

Dokumentuojama:

- vaiko įvairių darbelių aplankas;
- ugdymosi pasiekimų stebėjimų ir vertinimų lapas pagal amžiaus tarpsnius (1,5–3 m., 3–4 m., 4–5 m., 5–6 m. vaikams).

Vaiko darbelių aplankai, stebėjimo ir vertinimo lapai saugomi grupėje tam tikslui nustatytoje vietoje. Pasibaigus mokslo metams darbelių aplankai atiduodami tėvams, o stebėjimo ir vertinimo lapai saugomi įstaigos archyve. Vaiko pasiekimų ir vertinimo duomenys neviešinami. Informacija tėvams apie vaiko pasiekimus, pažangą ir iškilusias problemas suteikiama individualiai.

Vaiko vertinimo išvados naudojamos planuojant ugdymo procesą, numatant ugdymosi tikslus, uždavinius, rengiant individualias programas.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Ankstyvojo ugdymo vadovas/Mockevičienė O. (sud.).-V.:Minklės leidyba, 2001.
2. Sveikatingumo programa. Metodinis sąsiuvinis pedagogams. Atviros Lietuvos fondas.
3. „Dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos“ (švietimo ir mokslo ministerija/Įsakymas/ISAK - 1009/2004 06 23/ Valstybės žinios 2004 Nr. 1004 - 3854/.
4. Adomavičienė E. Judėjimo džiaugsmas. Vilnius, 1996.
5. Aline D. Wolf „Tėvų vadovas Montessori klasėje“ - P.O. Box 675 Hollidaysburg, PA 16648.
6. Ankstyvasis muzikinis ugdymas: problemos ir perspektyvos (tarptautinė mokslinė konferencija - semin.). K.: - 2003.
7. Becker-Textor, I. (2001). Kūrybiškumas vaikų darželyje. Vilnius: Presvilka, p. 13-17, 23-25, 28-54.
8. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Švietimo aprūpinimo centras. V.: - 2002.
9. Berliner D.C., Gage W., L. Pedagoginė psichologija. - V. Alma litera, 1994 - p. 126-128.
10. Brochmann, I. (1998). Kartu su vaiku: Vaikų piešinių paslaptys. Vilnius: Presvilka, p. 21-23, 26-28, 36-38.
11. Bulotaitė L., Gailienė D., Turlienė G. Aš myliu kiekvieną vaiką. - V: Valstybinis leidybos centras.
12. Caristine Hagemann, Ingrid Borneo „Vaikų rengimas mokyklai pagal M. Montessori“ - Šviesa“ Kaunas, 2004 m.
13. Petrulytė D. „Vaikas - Dievo dovana“. - Kaunas., 1993. - 317 p.
14. Dėl valstybės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatų. LR seimo 2003 m. liepos 4 d. Nutarimas Nr. IX - 1700.
15. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas./ O. Monkevičienė, B. Banevičiūtė, V. Bujanauskienė, A. Galkienė ir kt. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
16. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermė. Tyrimo ataskaita. 2012. Prieiga internetu: http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir574/dir28/dir1/15_0.php.
17. Grabbet R. Didžioji spalvota žaidimų knyga.-V.:Mūsų knyga, 2000.
18. Grakauskaitė - Karkockienė D. Kaip tapti kūrybišku mokytoju. “Žvirblių takas”, 2004, Nr.3, p. 2-7.
19. Gražienė V., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės: programa pedagogams ir tėvams. V: Laidybos centras, 1993 - 164 p.
20. Gučas A. Vaikų darželio pedagogika - K.: Šviesa, 1994.
21. J. Juknevičienė „Patarimai dirbantiems su ikimokyklinio amžiaus vaikais“, - „Čikaga“, 1993 m.

22. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija 1995 07 03. Lietuvos Resp. Įst. Nr. 1 - 983.
23. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. V.: - 1998.
24. Kompleksinis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje. - K.: Šviesa, 1991.
25. Sajienė L. „Jei upė neturėtų krantų, ji nepasiektų okeano“. „Kauno diena“. - 1997. - Spalis p. 22.
26. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012. Prieiga internetu:www.lietuva2030.lt.
27. Lietuvos Respublikos švietimo įstat. (žinios, 1991, Nr. 23 - 593; 2003 Nr. 63 - 2853).
28. Lietuvos švietimo koncepsija. V.: Leidybos centras, 1992 - 51 p.
29. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija. Tautinė m - kla, K.: 1991.
30. Lowenfeld, V. & Lambert, W. Creative and mental growth. Fourth edition. Britain. (D. Palukaičio vertimas. Rankraštis), 1996.
31. Lukaševičienė. Didaktiniai žaidimai 3-5 m. vaikų elementariems matematiniams vaizdiniais formuoti - K.: Šviesa, 1998.
32. Matlašaitienė R. Ugdyti vaikus daile. Kaunas: BigArtas, p. 18-21, 25-28, 31-35, 47-48, 63-70, 1999.
33. Matlašaitienė R. Vaikų dailės fenomenas. // Mokykla 1 - 2., 1999.
34. Matonis A. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos - V.: - 2000.
35. Matonis, V. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Vilnius: Enciklopedija, p. 7 - 21, 31 - 32, 46 - 55, 91 - 105, 109 - 114, 2000.
36. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. / parengė O. Monkevičienė, L. Jankauskienė, Beinorienė ir kt. Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija, 2006.
37. Monkevičienė O. Vaikų darželio programa. Vėrinėlis - V.: Leidybos centras, 1993.
38. Monkevičienė O. Vėrinėlis. Vilnius: Leidybos centras, p. 6-7, 24-32, 47-55, 1995.
39. Montesorinio ugdymo vieta švietimo sistemoje (Konferencijos straipsnių rinkinys). - K., 1997. - 73 p.
40. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. LR švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
41. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos. Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
42. Rauckis J. Fizinio auklėjimo vaikų darželyje metodika. - K.: - 1981.
43. Stankevičienė K. Vaikų kūrybinė saviraiška šiandienos darželyje. (Magistro tezės). Vilnius: VPU, 1995.
44. Vaikų brandumo mokyklai rodikliai. Švietimo aprūpinimo centras. - V.: 2002.

45. Vaikų darželių programa (eksperimentinė). Leidybos centras. V.: 1991.
46. Velička E. Garsų ir tylos paslaptys. K.: - 1995.
47. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais, II dalis. V.: 1995.
48. Žukauskienė R. Raidos psichologija, Vilnius, 2002.